

Sporen

TIJDSCHRIFT VOOR HERINNERINGS-EDUCATIE

DRIEMAANDELIJKS • JAARGANG 8 • NR. 33 • APRIL - JUNI 2008 • AFGIFTEKANTOOR: 1070 BRUSSEL 7

EEN UITGAVE VAN VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS • WWW.AUSCHWITZ.BE

BELGIE - BELGIQUE

BRUSSEL X

1/9466

Herinneringseducatie en Multiculturaliteit

Minister Frank Vandenbroucke, Pol De Grave Stichting Auschwitz en Mohamed Didbih leraar KTA Kortrijk

Er is een missie van Vlaamse leerkrachten vertrokken naar het Zuiden van Marokko tijdens de paasvakantie 2008 op verkenning in aantal secundaire scholen.

De mogelijkheden werden onderzocht om een twinningproject in het perspectief van herinneringseducatie tot stand te brengen. Een eerste contact is tot stand gebracht. Allochtone leerlingen van Marokkaanse afkomst betrekken bij een uitwisseling met Marokko is haalbaar. Er werd geopperd om rond de film van "La couleur du sacrifice" van Mourad Boucif te werken. Op de Dag van de Democratie (9 mei 2008) was de workshop van het KTA Drie Hofsteden Kortrijk in het licht van een uitwisseling met een school in Tan-Tan.

Wat meer informatie over een "Twinning":

Sinds het schooljaar 2001-2002 gingen zo'n 25 Vlaamse scholen, verspreid over de verschillende provincies en uit de verschillende netten, de uitdaging aan om een twinning op te zetten met een school in Marokko. Zowel basis- als secundaire scholen komen in aanmerking voor deelname aan een twinning. Ook in Marokko nemen zeer uiteenlopende scholen deel: van kleine, lokale basisscholen tot stedelijke colleges.

De bedoeling van het project is te komen tot een uitwisseling van ervaringen tussen de Vlaamse en de Marokkaanse scholen, op basis van vakoverschrijdend werken, waarbij de ontwikkeling van de

Tentoonstelling in de klas!

Bestel de didactische doos: info.nl@auschwitz.be

identiteit en het creëren van verdraagzaam centraal staat. Verder moeten de twinings bijdragen tot een verhoogd maatschappelijk bewustzijn bij leerlingen en leerkrachten. Respect, gelijkwaardigheid en diversiteit zijn sleutelwoorden in dit proces.

Elke twinning wordt opgezet rond een thema, dat de school in overleg met de partnerschool zelf kan bepalen. Voorbeelden van thema's zijn creativiteit op school, milieueducatie, water of participatie van leerlingen. Leerkrachten uit Vlaanderen en Marokko stemmen hun lesmateriaal af op die thema's. Verder wisselen de leerlingen ervaringen uit via brief, audiovisueel materiaal en e-mail. In het kader van de twinings bezoeken Vlaamse leerkrachten en leerlingen soms ook de partnerschool in Marokko of komen Marokkaanse leerkrachten op bezoek in Vlaanderen. Hoewel de twinings oorspronkelijk voornamelijk gericht waren op Vlaamse scholen met veel leerlingen van Marokkaanse origine, staat het project open voor alle scholen, met om het even welk profiel of leerlingenpopulatie. Elke school die een dynamiek van diversiteit en interculturaliteit wil tweeweg brengen, is welkom!

De subsidie vanuit het departement Onderwijs en Vorming bedraagt maximaal 7000 euro per jaar.

Een uitwisseling van een school uit Vlaanderen/Brussel met een school uit Marokko is mogelijk! De volledige informatie vind je op volgende website: <http://www.ond.vlaanderen.be/twinning/> De aanvraagformulieren in beide landstalen NL en FR kan men downloaden van de website. De datum van indienen is 12 oktober 2008.

Pol DE GRAVE

poldegrave@telenet.be

Deurne Herinnering aan de Bevrijding !

Er is een samenwerkingsverband tot stand gebracht tussen Curieus Deurne, Vredescentrum Antwerpen, het Onderwijsproject "Auschwitz in Gedachtenis", VOEM en de districtsraad van Deurne.

Een (plenaire) Verwelkoming door de voorzitter van de socio-culturele organisatie. In de grote bioscoopzaal wordt het dagprogramma toegelicht.

Er worden vier groepen van 20 leerlingen gevormd "La couleur du sacrifice" (zie bespreking) wordt bekeken en besproken aan de hand van uitspraken die men in de film aantreft (Begeleiding Pol De Grave) De tentoonstelling over de bevrijding van Deurne wordt begeleid door Frans Broers.

Het middageten staat in het licht van de bezetting (rantsoen)

Opening van de tentoonstelling door Schepen Robert Voorhamme.

Slottoespraak Minister Vandenbrempt.

Leerlingen bespreken film samen met De Grave (Stichting) en Boucif (regisseur).

Herinnering Bevrijding Deurne			
Ontvangst samen met de verdeling van de groepen			
40 lln Film met nabespreking		Workshop	Tentoonstelling
40 lln		20 lln	20 lln
		Tentoonstelling	Workshop
Nabespreking			
Middagpauze			
Workshop	Tentoonstelling	40 lln Film met nabespreking	
20 lln	20 lln	40 lln	
Tentoonstelling	Workshop	Nabespreking	
Toonmoment Afsluiten dagprogramma 80 lln.			

Frans Broers vertelt over WO II.

Workshop: Indrukken worden creatief verwerkt.

Bereiding rantsoenmaaltijd.

Persbericht Frank Vandenbroucke van 28 mei 2008

Minister Vandenbroucke vindt het een rijkdom dat er zo'n divers aanbod is in Vlaanderen (van herinneringseducatie) en vindt het uitstekend dat er spontaan steeds nieuwe initiatieven ontstaan. "Het is onze verantwoordelijkheid om jongeren te herinneren aan de fouten uit het verleden. Pas als mensen beseffen wat democratie, vrijheid en verdraagzaamheid voor hen 'waard' zijn, kan je hopen dat zij deze waarden ook zullen verdedigen als het erop aan komt."

Om het aanbod op een gebruiksvriendelijke manier tot bij de scholen te brengen, is het wel nodig dat iemand de coördinatie verzorgt. Minister Vandenbroucke vraagt dat dus aan de vzw kazerne Dossin, het huidige Joods Museum voor Deportatie en Verzet. Een belangrijke voorwaarde is wel dat in het bijzonder comité voor de educatieve werking van Kazerne Dossin ook de pedagogische begeleidingsdiensten van de verschillende onderwijsnetten, het ministerie van onderwijs, de Auschwitzstichting, Fort van Breendonk, het Instituut voor Veteranen en Jeugd & Vrede vzw betrokken worden.

Herinneringseducatie voor democratie, vrijheid en verdraagzaamheid

Toen de nazi's de communisten arresteerden
heb ik gezwezen;
Ik was immers geen communist.
Toen ze de sociaaldemocraten gevangen zetten
heb ik gezwezen;
Ik was immers geen sociaaldemocraat.
Toen ze de syndicalisten kwamen halen
heb ik gezwezen;
Ik was immers geen syndicalist.
Toen ze de Joden opsloten heb ik gezwezen;
Ik was immers geen Jood.
Toen ze de katholieken arresteerden
heb ik gezwezen;
Ik was immers geen katholiek.
Toen ze mij kwamen halen
...was er niemand meer
die nog kon protesteren.

Martin Niemöller (1892-1984)

Dit gedicht schrijft Martin Niemöller, een Duits theoloog en verzetsstrijder, in de jaren '30 in het concentratiekamp van Sachsenhausen. Hij komt er terecht na een al te kritische preek tegen Hitler en zal uiteindelijk zeven jaar in diverse concentratiekampen doorbrengen. Na de tweede wereldoorlog sluit Niemöller zich aan bij pacifistische organisaties en neemt hij actief deel aan uiteenlopende vredesdemonstraties. Vanuit zijn ervaringen uit het verleden, blijft hij waakzaam en kritisch tot het einde van zijn leven.

Dit verhaal toont voor mij aan waarom herinneringseducatie een essentieel onderdeel moeten blijven uitmaken van ons onderwijs. Het is daarbij niet de bedoeling dat we ons allemaal, zoals Martin Niemöller, even actief gaan engageren in vredes- of verzetsbewegingen. Maar we hebben wel allemaal de opdracht onze eigen waarden en opvattingen via kritisch reflectie te vormen en er dan verder ook naar te handelen.

Democratie, vrijheid en verdraagzaamheid zijn voorbeelden van waarden die we allemaal belangrijk vinden. Ze worden daarom 'universeel' genoemd. Eén blik in de krant bewijst echter meteen dat deze waarden niet overal realiteit zijn. Ook bij ons steekt het gevaar van onverdraagzaamheid, extremisme en totalitarisme nog geregeld de kop op. Lessen uit het verleden kunnen een interessant aanknopingspunt vormen om met leerlingen het gesprek over democratie, vrijheid en verdraagzaamheid aan te gaan. Dat is het ultieme doel van herinneringseducatie: op basis van de herinnering aan de gruwelen uit het verleden leerlingen stimuleren te verwoorden

wat democratie, vrijheid en verdraagzaamheid voor hen 'waard' zijn, in de hoop dat zij deze waarden dan ook zullen verdedigen als het erop aan komt.

Panelgesprek over "Auschwitz, hoe leg ik het uit aan jongeren?" van Jan van Kriekingen (MO*) met Leerlingen KA Redingenhof Leuven en Jo De Leeuw lerares.

MEERWAARDE DIDACTISCH PAKKET AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

Het didactisch pakket ontwikkeld in het kader van het onderwijsproject "Auschwitz in Gedachtenis" biedt leerkrachten en jeugdwerkers voor deze doelgroep een nieuw wapen in de strijd tegen totalitarisme, extremisme en onverdraagzaamheid. Het verhaal van de vervolging van de joden, zigeuners, gehandicapten, homoseksuelen, andersdenkenden en politieke opposanten tijdens de tweede wereldoorlog is bij uitstek geschikt om jongeren het bedrieglijke karakter van de aantrekkingskracht van iedere vorm van onverdraagzaamheid te leren kennen. Men kan via dit verhaal immers niet alleen de noties van vooroordelen, de zondebok, stereotypering en nationalisme aanbrengen, maar ook de politieke, sociale, economische en psychologische factoren die op de achtergrond meespelen, een plaats geven.

Wat het project van 'Auschwitz in Gedachtenis' in het bijzonder een meerwaarde geeft, is de band die via het deelproject 'Thuis in de Stad' wordt gelegd met de actualiteit en de eigen leefwereld van jongeren.

Want dat vergeet men vaak: enkel praten en denken over waarden als democratie, vrijheid en verdraagzaamheid zorgt er immers niet automatisch voor dat jongeren deze waarden echt waardevol gaan vinden en er ook naar gaan handelen. 'Moreel denken' leidt immers niet automatisch tot 'moreel handelen'. Jongeren moeten deze waarden ook echt kunnen ervaren, beleven en uitdragen.

Via het deelproject 'Thuis in de Stad' krijgen de in

Minister Vandenbroucke, directeur Proesmans KA Leuven en Paul Baron Halter Stichting Auschwitz.

hoofdzaak allochtone leerlingen uit het beroepsonderwijs in de centrumsteden de kans jongeren uit andere steden en regio's 'hun' stad te leren kennen en hen te laten proeven van andere culturen en leefwerelden. De rondleidingen die deze leerlingen organiseren worden opgehangen aan locaties die een cruciale rol hebben gespeeld in WOII, maar het verhaal gaat over het samenleven in de stad van nu. Daarbij bepleiten de leerlingen zelf democratie, vrijheid en verdraagzaamheid bij hun leeftijdsgenoten.

Ik vind het alvast een goede zaak dat de Auschwitzstichting - zonder te vergeten waar ze vandaan komt - ook volgend schooljaar op deze ingeslagen weg wil verder gaan: ik zal dit verder ondersteunen.

Dat we vanuit de overheid herinneringseducatie heel belangrijk vinden, blijkt uit twee belangrijke engagementen die we zijn aangegaan, nl. de deelname van België aan de "Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research" en de realisatie door de Vlaamse Regering van het project 'Kazerne Dossin. Memoriaal, museum en documentatiecentrum over holocaust en mensenrechten.'

INTERNATIONAL TASK FORCE HOLOCAUST

De Task Force ontstond in 1998 op initiatief van de Zweedse eerste minister Göran Persson met de bedoeling acties te stimuleren met betrekking tot de Holocaust op gebied van educatie, herinnering en onderzoek. De deelnemende landen en staten aanvaarden de 'Declaration of the Stockholm International Forum on the Holocaust' van 2000 waardoor zij zich engageren om holocausteducatie, herinnering en onderzoek in de verschillende beleidsdomeinen te implementeren.

De deelname van België gebeurt op basis van een gemeenschappelijke inspanning van de federale regering en de gemeenschappen, die samen beslissen hebben de kandidatuur van ons land in te dienen. De entiteit curriculum vertegenwoordigt de Vlaamse gemeenschap in de Task Force Education Workgroup.

Mijn administratie is bovendien met de Auschwitz Stichting overeengekomen om over deze internationale bijeenkomsten regelmatig te rapporteren via het tijdschrift 'Sporen'. Op deze manier komt de informatie over de ervaringen in het buitenland ook terecht bij de Vlaamse secundaire scholen, die er inspiratie uit kunnen putten.

Over Kazerne Dossin zei minister-president Yves Leterme destijds: 'Het is niet mogelijk om alle scholieren naar Auschwitz te brengen, maar het moet wel mogelijk zijn vanuit een sterk museum en een goed uitgebouwde educatieve werking de democratische wortels van onze samenleving te versterken.' Ondertussen zijn er heel wat stappen gezet en liggen de concrete plannen voor het museum klaar. Tegen de zomer zal de vzw Kazerne Dossin operationeel zijn en kan het werk om rond de site in Mechelen een memoriaal, museum en documentatiecentrum op te richten, beginnen.

Ikzelf en mijn collega's in de Vlaamse Regering vinden dat vzw Kazerne Dossin in de toekomst een centrale rol te vervullen heeft in het transparant maken van het Belgische veld van herinneringseducatie voor de Vlaamse scholen. Want daar zit vaak het probleem: er bestaat wel een ruim aanbod van musea, projecten en projectjes, maar voor leerkrachten is het heel moeilijk om door de bomen het bos te blijven zien.

Om de werking van Kazerne Dossin op dit vlak voor te bereiden en om alvast een eerste concrete samenwerking tussen het huidige Joods Museum voor Deportatie en Verzet en het Fort van Breendonk te realiseren, zal ik als extra stimulans voor het schooljaar '08-'09 een eenmalige subsidie van ongeveer 70.000 euro toekennen aan vzw Kazerne Dossin.

Een belangrijke voorwaarde is wel dat voor het realiseren van deze opdrachten minstens volgende actoren deel moeten uitmaken van het bijzonder comité voor de educatieve werking van Kazerne Dossin: de pedagogische begeleidingsdiensten van de verschillende onderwijsnetten, het ministerie van onderwijs, de Auschwitzstichting, Fort van Breendonk, het Instituut voor Veteranen en Jeugd & Vrede vzw.

Ook de Auschwitzstichting heeft wat mij betreft hierin dus een rol te spelen. Ik weet dat deze bereidheid tot samenwerking bij de Stichting zeker bestaat.

Ik hoop dus dat deze extra stimulans voor herinneringseducatie leidt tot een constructieve samenwerking waar leerkrachten en scholen beter van worden.

Onder de titel *"Herinneringseducatie voor democratie, vrijheid en verdraagzaamheid"* hield minister Vandenbroucke bovenstaande toespraak op woensdag 28 mei 2008 ter gelegenheid van de voorstelling "Auschwitz, hoe leg ik het uit aan jongeren?" De toespraak is terug te vinden op de website www.vandenbroucke.com.

Boek "Auschwitz Rapportage" van Primo Levi

Op de voorstelling van het boek "Auschwitz Rapportage" van Primo Levi hadden De Standaard Uitgeverij en de Stichting Auschwitz het genoegen Mathias De Clercq aan het woord te laten:

"Ik dank u dat ik hier het woord mag voeren. Natuurlijk zult u zich afvragen wat een jongeman van 26 jaar te vertellen heeft over een zo zwaar beladen thema als Auschwitz en de Shoah. Ik behoor tot een generatie die het geluk heeft te mogen leven en wonen in een tijd en op een plaats waar vrede en welvaart heerst, waar een mogelijk conflict tussen de diverse Europese landen zo goed als ondenkbaar is, en waarin de meerderheid van de bevolking verdraagzaam en respectvol met anderen omgaat. Deze prachtige tijden lijken voor heel wat van mijn leeftijdsgenoten evident en onaantastbaar, maar daar ben ik het niet mee eens. Wie had in het begin van de jaren dertig durven te voorspellen dat het land waar Goethe, Schiller en Heine mee aan de grondslag lagen van een hoogstaande culturele beschaving op enkele jaren tijd zou vervallen in rechteloosheid en barbarij? Hoe was het mogelijk dat een land met dergelijke uitmuntende universiteiten, waaruit de meest bekende Nobelprijswinnaars voortkwamen, moreel in puin zou vallen? Hoe kon het dat zoveel nakomelingen van Verlichtingsdenkers als Kant, Lessing en Zweig zich zouden gedragen als ordinaire moordenaars? Bijna niemand zou in die periode die plotse ommekeer voorspeld hebben, net zoals dat vandaag onmogelijk wordt geacht. En toch moeten we steeds op onze hoede blijven, alert voor signalen uit de samenleving die opnieuw ruiken naar nationalisme, fanatisme en racisme. (...)

Er bestaat immers een middel tegen het vergeten en dat is spreken. Zoals ik dat vandaag doe en zoals ik dat in de toekomst zal blijven doen. Het is een belofte die ik hier aan alle aanwezigen plechtig doe. Ik engageer mij om datgene wat niet mag vergeten worden, verder te blijven benoemen. Ik engageer mij om mijn leeftijdsgenoten en nieuwe generaties aan te zetten om de boeken van Primo Levi en anderen te blijven lezen, om musea en kampen te bezoeken die ook later, nadat er geen overlevenden meer zullen zijn, zullen blijven getuigen van het onvoorstelbare drama dat zich geeft afgespeeld in het Europa van de twintigste eeuw. Zelf

Persconferentie NTGent
P. De Grave, M. Crappé, M. Declercq, H. Goldberg en S. Keuleers.

bezoekt ik onlangs met de kernleden van Liberalen het Fort van Breendonk en het Joods Museum voor Verzet en Deportatie in Mechelen. Samen gaan we einde mei naar Krakau om de joodse wijk Kazimierz en de kampen in Auschwitz-Birkenau te bezoeken. Als politicus zal ik er blijven voor pleiten dat de overheid bussen ter beschikking stelt van scholieren om ondermeer het kamp van Buchenwald te kunnen bezoeken. Zo zou de overheid nog meer moeten doen om verenigingen zoals de Stichting Auschwitz en het museum in de Dossinkazerne in Mechelen nog meer en beter te ondersteunen."

Aan het monument van de Antwerpse gedeporteerden interviewen leerlingen van SKI Gent leerlingen van het Leonardo Lyceum campus Pierenberg.

Project «Thuis in de Stad»

Het project "Thuis in de Stad" werkt aan herinneringseducatie door leerlingen uit het beroepsonderwijs andere leerlingen te gidsen op de plaatsen waar de razia's op de Joden tijdens WOII te Antwerpen werden georganiseerd.

De leerkracht Anita Hertogen staat in voor de coördinatie van het project op school.

Op de foto ziet men Ernestina (19) van het Leonardo Lyceum Campus Pierenberg (Kiel) een groep leerlingen gidsen. Onder de leiding van hun leerkracht leggen de leerlingen van het Secundair Kunst Instituut SKI Gent de interviews van de gidsen vast. Via een digitale gidsbeurt op een I-pod of MP3 speler

zal men de rondleiding zelfstandig kunnen afwanden en brengt het de bezoekers van het Centraal Station naar het Monument voor Gedeporteerde Medeburgers aan de Belgiëlei te Antwerpen.

Frans Broers luistert en geeft advies als ervaringsdeskundige over WOII."

"Onderwijsproject "Auschwitz in Gedachtenis" in de persoon van Pol De Grave - gedetacheerde leerkracht van de Stichting Auschwitz- verzorgt het voorbereidend werk en geeft de logistieke ondersteuning aan het project "Thuis in de Stad".

POL DE GRAVE

Dag van de Democratie SKI Gent: de leerlingen van 6 Audio Visuele Vorming

BABELBOX

Paul Vandekerckhove samen met de leerlingen van 6 Audio Visuele vorming (SKI Gent) organiserende een babelbox waarbij de reacties op een aantal uitspraken in verband met Democratie en Verdraagzaamheid onmiddellijk werden verwerkt en geprojecteerd op een scherm! De reacties van de minister van Onderwijs in Beeld.

Een vriend maakt een racistische opmerking. Hoe reageer je hierop ?

Een jongen en een meisje doen dezelfde vakantiejob. Toch verdient de jongen meer dan het meisje. Vind je dit kunnen ?

Een groepje allochtone jongeren maakt veel lawaai op de bus. Het stoort je. Wat doe je ?

De week tegen racisme Gent

INTERNATIONALE DAG TEGEN RACISME: 21 MAART

In de pers (Nieuwsblad 22.03.2008) vonden we volgend verslag over de week tegen Racisme in Gent:

Twee scholen waren gisteren op bezoek in de Lakenhalle voor de tentoonstelling "De concentratiekampen en vernietigingspolitiek van de nazi's in hun historische context 1914-1945". Ze vulden vragenlijsten in en leerden over het nazi-regime en over volkerenmoorden. Op 21 maart vindt elk jaar de Internationale dag tegen Racisme plaats. Pol De Grave, coördinator van het Onderwijsproject "Auschwitz in Gedachtenis": "De anti-oorlogsgedachte is sterk verbonden met de antiracismegedachte. Zeker bij jongeren. Vlaanderen heeft ook een lange traditie in de vredesbeweging en dat willen we blijven aanwakken".

De Grave organiseert vooral projecten voor deel-tijds- en beroepsonderwijs. 'Die jongeren zijn vaak sterker beïnvloedbaar voor extreme gedachten. We willen dat tegengaan door hen te informeren over wreedheden in het verleden'.

Schepen Rudy Coddens: "We moeten steeds blijven terugkijken naar het verleden en daaruit lessen trekken voor de toekomst. Daarom juichen we dit project toe en zullen we het blijven steunen".

Stef Ingels (15) zit in het vierde jaar in campus Glorieux van Edugo in Oostakker: "We hebben tot nu toe nog niet veel geleerd over de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. Naar aanleiding van deze dag kregen we deze week workshops, maar de lessen geschiedenis gaan pas in de derde graad over die oorlogen".

Dasha Vanhoucke (19) en Wendy Declerck (20) zijn laatstejaarsleerlingen in het KTA van Kortrijk. "We krijgen niet veel geschiedenis op school" zegt Dasha. "We hebben deze week ook niet echt gewerkt rond de Internationale dag tegen Racisme. Ik vind het wel interessant, maar het zou anders ingekleed moeten worden".

"Onze vragenlijst is tenminste al ingevuld", voegt Wendy er lachend aan toe."

Tentoonstelling Lakenhalle Belfort Gent.

Voorstelling La Couleur du Sacrifice in de Sphinx.

Leerlingen stappen van Belfort naar de Sphinx.

Op de boekenplank

Zoals we reeds in vorige nummers schreven voorziet **Verbum Holocaust Bibliotheek** de uitgave van een reeks over de Jodenvervolgung die voor het Nederlandse taalgebied tot hier toe onbekend zijn gebleven. Slachtoffers van de Jodenvervolgung genieten dankzij de uitgeverij van de mogelijkheid om hun getuigenis in de openbaarheid te brengen. *De hoeveelheid herinneringen over de oorlog en de genocide heeft al lang niet meer te bevatten internationale proporties aangenomen. De geschiedenis ken t geen voorbeeld van een dergelijke vloed van getuigenissen na een katastrophe. Dat is niet alleen een gevolg van omvang en verschrikking maar ook van het feit dat vandaag mensen uit alle mogelijke bevolkingslagen worden gehoord en bovendien een hogere leeftijd bereiken, waardoor inmiddels tachtigplussers als levende getuigen hun verhaal nog doen. En ofschoon we veel minder weten van de traumatische ervaringen uit vorige eeuwen kan men achter die zo uitzonderlijke aandacht een diepere rechtvaardiging zien. Het is een collectieve drang om in het reine te komen met de weergaloze schending van het begrip "mens" die in de eerste helft van de vorige eeuw in Europa plaatsvond.*

In dit nummer van **SPOREN** willen we graag uw aandacht vestigen op nieuwe uitgaven. Ook hier weer komen alle facetten aan bod, uitsluiting, demonisering, onteigening, deportatie en moord.

ONBESTELBAAR

Herinneringen in briefvorm aan de Jodenvervolgung in Rotterdam Isaac Lipschits

In januari 2008 werd het boekje gratis verspreid in Rotterdam ter nagedachtenis aan alle Rotterdamse Joodse slachtoffers, een initiatief van Uitgeverij Verbum. Met deze uitgave wil de uitgeverij Verbum inhoud geven aan het blijvend herdenken van de mensonterende en

schaamteloze Jodenvervolgung tijdens de Tweede Wereldoorlog: *Nooit meer Auschwitz, nooit meer antisemitisme, nooit meer discriminatie.*

Isaac Lipschits is in Rotterdam geboren en opgegroeid (Agniesenstraat 59b) tot hij in 1942 moest onderduiken. Zijn vader was marktkoopman. Zijn ouders hebben les en zijn jongere broer laten onderduiken en zodoende hebben de beide broers de oorlog kunnen overleven. De rest van de familie is een droeve dood gestorven in Oost-Europa. In zijn boek *Onbestelbaar* schrijft hij een brief aan zijn moeder, waarin hij vertelt wat er met hem en de rest van de familie gebeurd is. Het resultaat is een indringende

aanklacht tegen onrecht, de Jodenvervolgung en een roep om respect. Door zijn treffende eenvoud is *Onbestelbaar* een boek voor iedereen, jong en oud, allochtoon, moslim, Jood of christen, gelovig of niet-gelovig, politiek bewust of niet politiek bewust...

Onbestelbaar, gaat over de Jodenvervolgung, maar is meer dan een zeer persoonlijk herdenkingsgeschrift over Auschwitz in het kader van *Holocaust Memorial Day*. Deze dag, uitgeroepen door de Verenigde Naties, 50 jaar na de bevrijding van Auschwitz op 27 januari 1945, staat voor slachtoffers van genocide over de hele wereld, zoals in Cambodja, Rwanda, Srebrenica en Darfur. *Holocaust Memorial Day* levert een educatieve bijdrage aan de bewustwording van met name jongeren over discriminatie, uitsluiting, vervolgung en vernietiging van volkeren en bevolkingsgroepen en de gevolgen daarvan.

Lestip: *Onbestelbaar* is gratis te downloaden in PDF op www.verbum.nl en op www.holocaustmemorialday.nl.

VLUCHT NAAR DE VRIJHEID

Een hachelijk avontuur in bezet Europa.

Pieter Kohnstam

Pieter Kohnstam woonde de eerste jaren van zijn leven, tijdens de Tweede Wereldoorlog, met zijn ouders in Amsterdam. Anne Frank, wier dagboek wereldberoemd werd, was zijn buurmeisje, zijn oppas en speelde met hem. Toen de nazi's Nederland bezetten en de familie Frank onderdook, besloten de Kohnstams niet gezamenlijk onder te duiken maar zoals vele andere families te vluchten.

De Kohnstams maakten een hachelijke reis door bezet Europa naar Spanje en daar-vandaan naar Argentinië. Door de reis, die een jaar duurde en gekenmerkt werd door gevaren en ontberingen, ontsnapten ze op wonderlijke wijze aan de dood. Onderweg werden ze door veel mensen geholpen – winkeliers, spoor-wegarbeiders, aristocraten, leden van de ondergrondse, politieambtenaren, christenen en Joden. Zonder die onbaatzuchtige hulp zouden de Kohnstams het niet hebben gered. *Vlucht naar de vrijheid* vertelt een opmerkelijk verhaal. Een dergelijke vlucht was slechts in een uitzonderlijk geval succesvol. De familie Kohnstam had dit geluk. Het boek is gebaseerd op de herinneringen van Pieters vader en is een verslag van worstelingen, vastberadenheid en overlevingsdrang tijdens die periode van vervolgung en vernietiging. Door het verhaal heeft Pieter zijn ouders beter kennen en waarderen ook in die zin is het boek een ontroerend document geworden.

NOOIT MEER NAAR HUIS

Mijn ontsnapping uit de Hollandse Schouwburg. John Blom

Deze getuigenis bestaat uit drie delen. Deel I – Overleven in een zieke wereld – beschrijft John zijn ervaringen als kind in een Joods gezin.

Deel II loopt van 24 uni 1943 tot medio oktober 1944 met de sprekende ondertitel – Ondergedoken – van (n)ergens naar (n)ergens -. Op twaalfjarige leeftijd wordt John met zijn vader gevangen genomen door de Duitsers. In de Hollandsche Schouwburg wachten zij hun deportatie af. Zijn vader zegt aan John te vluchten als de kinderen de weg oversteken naar het kinderdagverblijf tegenover de Hollandsche Schouwburg. Hij knijpt er tussenuit en duikt onder. Hij zal zijn vader, moeder en oudere broer nooit meer terug zien.

Deel II loopt tot de bevrijding, een periode van sensatie en neerslachtigheid. In deel III zet dit zich verder en beschrijft zijn leven na de oorlog. *Nooit meer naar huis* is het relaas van een ontheemde jongen die snel volwassen moet worden. John Blom sluit niet af met de bevrijding, want de emotionele schade van de genocide en de moord op zijn voltallige familie (p.75) laat diepe sporen na in het kwetsbare bestaan van John, het kind van gisteren. Het duurt bijna zijn gehele leven om in het reine te komen met de leegte die massale Jodenmoord heeft aangericht. *'Ik was me bewust geworden van twee werelden waarin ik leefde: die van thuis vroeger en die van na de oorlog, maar tussen beide werelden wist ik geen verband te leggen. Gevoelsmatig gaapte er een onoverbrugbare kloof tussen.'*

Lestip: De onderduikperiode, het verhuizen van (n) ergens naar n(ergens) kan als oefening door de leerlingen in kaart gebracht worden, waardoor het verhaal ruimtelijk nog meer aan kracht inwint.

GEVECHT OM TE OVERLEVEN

Mijn diaspora na de Anschluss.

Dan Kampelmacher

Van Wien naar Wiene. De Oostenrijkse gymnasiast E.H.Kampelmacher kijkt met lede ogen toe hoe de Joden van Wenen na de Anschluss en de Kristalnacht worden ge-discrimineerd, gekleineerd en geïnterneerd. 'De hemel huilt met ons.' Hij besluit te vluchten naar het tolerante Nederland. Zijn ouders laten hem gaan. Hij komt in Nederland aan als achttienjarige illegale vluchteling. Zijn gedwongen internering in gevangenis Veenhuizen is het dieptepunt tijdens zijn vlucht. Na de interneringen in Hellevoetsluis, het slachthuis in Hoek van Holland en vele omzwervingen duikt Dan onder als boerenknecht, waaronder in het Twentse Wiene. In Gevecht om het leven ontrafelt Dan Kampelmacher de mist van zijn verleden. Door zijn gevecht weet hij te ontkomen aan de gevolgen van de Jodenvervolgung. Na zijn vlucht naar Nederland zal hij zijn ouders niet meer zien. Zijn moeder sterft in 1941 in Engeland tijdens een grieppepidemie. Zijn vader wordt in Auschwitz vergast.

WIE WAS JACK SPIJER?

Een onbekende gevangene uit Bergen-Belsen
Sophie Aalders en Rachel Spijer

Enkele jaren geleden ontdekte Chelly (Rachel) Spijer een oude doos met een manuscript van haar vader Jack Spijer. Dat manuscript heeft veel losgemaakt. De oorlogswond van haar familie werd weer blootgelegd. De familieband van de Spijers was voorgoed doorgesneden, omdat ze

als enigen terugkeerden uit de concentratiekampen. Jack schrijft onverbloemd over zijn kampervaringen. Sjacheraar in kamp Vught, illegale handelaar en klusjesman in Westerbork, arbeider in Amersfoort en lijken-drager in Bergen-Belsen... Liefde van Jack en zijn vrouw Hennie voor hun kinderen was er zeker, maar ze waren, door de gruwelijke ervaringen in de kampen, niet meer in staat het gezin in een innig verband bij elkaar te houden en structuur te geven. Jack was altijd weg alsof hij op de vlucht was, terwijl Chelly, haar moeder en haar zusters fysiek en psychisch uit balans raakten. De familie Spijer zweefde stuurloos door het leven. *Wie was Jack Spijer?* is het indringende verhaal van een ongeschoolde marktkoopman, die samen met zijn vrouw en de in 1939 geboren dochter Greta, de Jodenvervolgung weet te overleven. Na terugkomst dreigen Jack en zijn gezin de oorlog alsnog te verliezen. *Is Chelly geboren als compensatie voor de vermoorde familie? Is zij het resultaat van een ontspoord leven? Dit boek legt het verborgen leed van een tragedie bloot.* Uit de twee interviews met dochter Rachel die werden opgenomen, blijkt dat de verschrikkingen van de kampen duidelijk een invloed gehad hebben op haar verdere leven. *Lestip: De interviews geven het verhaal van de vader nog meer kracht, zij kunnen gebruikt worden wanneer men het heeft post-traumatische ervaringen van kampoverlevenden en hun nabestaanden.*

Onbestelbaar Isaac Lipschits

Gebonden, circa 70 blz. Formaat: 11,5 x 18 cm
ISBN: 90-742740-6-4

Vlucht naar de vrijheid Pieter Kohnstam

Gebonden, 240 blz. Formaat: 15 x 23 cm
ISBN: 978-90-74274-17-3 Prijs: € 19,50

Gevecht om te overleven. Mijn diaspora na de Anschluss. Dan Kampelmacher

Gebonden, 243 blz. Formaat: 15 x 23 cm
ISBN: 978-90-74274-12-8 Prijs: € 19,50

Wie was Jack Spijer? Een onbekende gevangene uit Bergen-Belsen Sophie Aalders en Rachel Spijer

Gebonden, 142 blz. Formaat: 15 x 23 cm
ISBN: 978-90-74274-11-1 Prijs: € 12,50

Paul DE KEULENAER

Het standaardwerk over de Jodenvervolgung

DE Vernietiging van de Europese Joden 1939-1945

Raul Hilberg

Professor Raul Hilberg heeft zijn hele werkzame leven gewijd aan wetenschappelijk onderzoek van de Holocaust. Zijn magnum opus, *De vernietiging van de Europese Joden*, verscheen voor het eerst in 1962. Tot aan zijn dood in augustus 2007 heeft Hilberg zijn monumentale studie bijgewerkt en uitgebreid. De Nederlandse uitgave is daarmee de meest complete versie van zijn onvolprezen werk. De vernietiging van de Europese Joden is geen boek over de slachtoffers, maar een studie van de daders. Hilberg concentreerde zich op de Duitse politieke en de administratieve systemen. Het lijden van de Joden speelde in zijn werk geen grote rol. In ruim 45 jaar is Raul Hilberg uitgegroeid van grondlegger en pionier van het onderzoek naar de Jodenvervolgung tot hoogste autoriteit op het gebied van onderzoek van de Jodenvervolgung. Gebonden, 3 delen, circa 1500 blz.

ISBN: 978-90-74274-14-2

Prijs bij intekening: EUR 49,00, Prijs na 1 juni 2008: EUR 69,50. In volgende nummers zullen wij uitgebreid op deze uitgave terugkomen.

SONDERKOMMANDO AUSCHWITZ

een verhaal van onmacht, schuld en drang tot overleven. Shlomo Venezia

De taak van de *Sonderkommandos* was, het letterlijk vernietigen van vijanden van het Duitse volk in de vernietigingskampen. De leden waren willekeurig aangewezen sterk uitzijnde mannelijke meestal Joodse gevangenen. Hun opdracht

bestond erin vergaste lichamen de gaskamer slepen en naar de verbrandingsinstallatie brengen. De *Arbeitsgruppen* moesten daarna gouden tanden uit de mond van de doden breken, de haren bij vrouwen afknippen. Weinig overlevenden van het concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau konden iets vertellen over hun werkzaamheden in de gaskamers. In de ruim negen uren durende film *Shoah* van Claude Lanzman (later in zijn gelijknamige boek verschenen bij de Arbeiderspers in 1986) konden we even de getuigenis volgen van een gevangene die werkzaam was in het *Sonderkommando*. Andere getuigenissen waren tot op heden vrijwel onbekend of vaag. Een uitzondering daarop is het verslag van Zalmen Gradowski. één van de leiders van de *Sonderkommando*-opstand van 7 oktober 1944. Gradowski had in vier schriftjes op eenentachtig vellen zijn ervaringen neergeschreven en, omdat hij verwachtte te zullen sterven, had hij zijn journaal vergeborgen in een aluminium veldfles

en kort voor hij tijdens de opstand omkwam begraven in de grond. Wanneer de Russen in januari 1945 het kamp bevrijdden werd dit journaal teruggevonden. Hij had een document achter één van de crematoria in Auschwitz begraven. Na de oorlog werd teruggevonden, hij overleefde de oorlog niet. Later hierover meer. De Grieks-Italiaanse Jood Shlomo Venezia, heeft in tegenstelling tot de Gradowski de oorlog wel overleefd. Ook hij maakte deel uit van het Sonderkommando in Auschwitz – Birkenau. Shlomo Venezia heeft lang gezwegen, lange tijd heeft hij niet kunnen en willen praten over zijn ervaringen, over zijn niet gewilde betrokkenheid. Primo Levi, overlevende van Auschwitz, spreekt over de grijze zone: het gebied waarin de grens tussen de slachtoffer en dader van de genocide vervaagt en waarin het gedrag als dusdanig afwijkt van het dader- of slachtofferpatroon. Shlomo Venezia heeft, na vijftig jaren zwijgen, met zijn getuigenis zijn eigen grens van spreken overschreven en beschrijft minutieus het hele proces van aankomst, selectie en vernietiging in Auschwitz-Birkenau. Schokkend en onthutsend. Geen enkel detail wordt de lezer onthouden waardoor deze getuigenis nog indringender is geworden. In zijn onmenselijke opdracht is Shlomo Venezia er ondanks alles toch in geslaagd zijn menselijkheid te bewaren. Deze belangrijke getuigenis geeft ons eens te meer een duidelijk beeld van de systematiek die de Nazi's hanteerden in hun "Endlösung der Judenfrage".

De getuigenis wordt aangevuld met een artikel over de *shoah*, *Auschwitz en het Sonderkommando* van Marcello Pezetti, *Italië in Griekenland: de korte geschiedenis van een groot fiasco* door Umberto Gentiloni. Verder is het boek verlucht met enkele foto's en tekeningen van David Olère overlevende van Auschwitz-Birkenau en lid van het *Sonderkommando*. Het voorwoord van Simone Weil onderstreept het belang van deze getuigenis.

Sonderkommando Auschwitz (Sonderkommando. Dans l'enfer des chambres à gaz © Albin Michel, 2007), Shlomo Venezia, Uitgeverij AMBO / Manteau, Amsterdam; 2008; 192 p. ISBN 978 90 223 2230 7

Lees ook:

- *Flessenpost uit Birkenau* in Over kampliteratuur, Jacq Vogelaar, uitg. De Bezige Bij, 2006 ISBN 90 234 1497 7
- *Des voix sous la cendre: Manuscrits des Sonderkommandos d'Auschwitz-Birkenau*, Calmann-Lévy/Mémorial de la Shoah, éd. Livre de poche. 2005, 602 p. ISBN 978 2 253 11225 0
- Zalmen Gradowski - *In het hart van de hel. Sonderkommando in de gaskamers en crematoria van Auschwitz.* Uitgeverij Verbum (verschijnt in oktober 2008)
- Film 'The Grey Zone', 2001, USA, 108', is verfilming is van het leven van een Sonderkommando in Auschwitz, gebaseerd op het verslag van Dr. Miklos Nyiszli,

Paul DE KEULENAER

Interessant materiaal voor de klas

Vrede kan je leren.

Praktijkboek voor vredeseducatie.

De samenstellers belichten de vele facetten van vredeseducatie: van agressie en geweld op de speelplaats, over omgaan met culturele diversiteit tot eerlijke handel als preventie tegen armoede en oorlog. De auteurs reiken bouwstenen aan om te werken aan vrede en verdraagzaamheid in de school en in de klas.

Info: Jeugd & Vrede vzw info@jeugdenvrede.be

Projecten op school.

40 praktijkverhalen in de kijker.

Men plaatst enkele vakoverschrijdende projecten in de kijker in enkele Vlaamse scholen van het basissecundair- buitengewoon en deeltijds kunstonderwijs. Een leuke en boeiende instap in een wereld van bruisend dynamisme.

Info: uitgave Canon Cultuurcel van het Agentschap voor Onderwijscommunicatie.

Te bestellen via www.ond.vlaanderen.be/publicaties, zolang de voorraad strekt. Nadien worden de publicaties digitaal aangeboden in pdf-formaat.

Wereldwonderwijs.

Denk-en doeboek over opvoeden tot wereldburgers in het lager onderwijs.

Wil jou:

- mogelijke pistes aanreiken om leerlingen op te voeden tot wereldburgers,
- een houvast bieden bij het maken van keuzes op school
- tientallen tips, ideeën, werkmethodes en (schoolvoorbeelden geven om leerlingen op te voeden tot ware wereldburgers.

Info: kleurbekennen@btccbt.org

Pedagogisch project graven W.O. I

Sommigen van hen haalden hun twintigste verjaardag niet, alleen hun naam en twee data op een grafsteen blijven over. Wie waren deze soldaten die tussen 1914 en 1918 het leven lieten? Het Instituut voor Veteranen – NIOOO nodigt leerlingen van het lager en secundair onderwijs uit om het leven van een overleden soldaat te reconstrueren aan de hand van verschillende bronnen. Op die manier denken de leerlingen na over hun plaats in de wereld, over democratie, mensenrechten, burgerzin en herinnering. Ze kunnen ook een opstel of gedicht schrijven, een fotoreportage of een film maken. Of ze kiezen een expressievorm die hen nog beter ligt. Twee winnaars beleven met hun klas een exclusieve dag in de Westhoek. De werken stuur je uiterlijk 28 november 2008 in. Alle deelnemende scholen krijgen later een boekje met een selectie van de ingediende werken.

Vraag de gratis pedagogische farde:

griet.brosens@iv-niooo.be of bel 02 227 62 53

IV-NIOOO – Regentlaan 45-46 – 1000 Brussel

Colofon

Sporen is een uitgave van de Vzw Auschwitz in Gedachtenis.

Eindredactie: Paul De Keulenaer, Karine Boisschot
Redactie: Pol De Grave, Paul De Keulenaer, Gio De Weerd,
Nadine Libens, Pierre Neuhard, Luc Vernailen
Druk: Debast Graphics, St.-Pieters-Leeuw
Verantwoordelijke uitgever: Paul Baron Halter

Pedagogische Commissie Auschwitz Stichting:

Paul DE KEULENAER

Voorzitter Pedagogische Commissie

Jef ABBEEL

St. Jozefcollege Turnhout

Theo BRABANTS

Gewezen pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Griet BROSENS

IV-NIOOO

Pol DE GRAVE

Pedagogisch medewerker

Onderwijsproject DBO/BSO "Auschwitz in Gedachtenis"

Gio DE WEERD

Pax Christi Vlaanderen

Remi DONCKERWOLCKE

Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Nadine LIBENS

K.A. Sint-Truiden

Luc MEYS

Inspecteur-adviseur niet-confessionele zedenleer

Paul MORREN

Ere-Rijksinspecteur Gemeenschapsonderwijs

Pierre NEUHARD

Ere-pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Prof. Em. dr. Anne-Marie SCHAEERLAEKENS

K.U. Leuven

Prof. Em. dr. Rik VAN AERSCHOT

Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Raf VAN DER HEIJDEN

Heilig Graf Instituut Bilzen

Luc VERNAILEN

Pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Franz VERPLANCKE

St. Amandscollege Kortrijk

Sylvain KEULEERS

Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Contact:

Huidevettersstr. 65, 1000 Brussel

Tel: 02/512 79 98 - Fax: 02/512 58 84

e-mail: info.nl@auschwitz.be

www.auschwitz.be

Nationale Loterij
creëert kansen

ethias